

Reflexe národní a evropské identity v novém miléniu

Informační list č. 1

KONCEPT EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ A NÁRODNÍ IDENTITY

Poznámka ke struktuře

První informační list začíná představením myšlenky projektu a zúčastněných univerzit. Za druhé bude představen historický přístup k národní a evropské identitě v zúčastněných zemích. Poté následuje prezentace výsledků celoevropského průzkumu o evropském občanství. Nakonec budou diskutovány aktuální výzvy. Informace jsou určeny zainteresované veřejnosti. Rovněž je otevřena pro využití školami a vzdělávacími institucemi.

Reflexe národní a evropské identity v novém tisíciletí. Koncept občanství EU a národní identity – projektový záměr

Projekt spojuje čtyři partnery z České republiky, Německa, Slovenska a Velké Británie s cílem porovnat své zkušenosti s výukou výše jmenovaných témat a seznámit se s nejnovějším vývojem, který mohou využít vysokoškolští učitelé a učitelé na středních či základních školách. Dlouhodobým cílem projektu je zvýšení vzdělávacích výsledků a zapojení mladých lidí do aktivního občanství EU. Konkrétním cílem tohoto projektu je výuka výše jmenovaných témat na univerzitní úrovni vysoce inovativním způsobem s využitím informačních a komunikačních technologií (ICT), které umožňují okamžitou komunikaci

členů projektu a sdílenou výuku v reálném čase ve virtuální 3D třídě bez ohledu na to, kde se uživatelé nacházejí. Tím se také výrazně zvýší povědomí vysokoškolských učitelů o využívání ICT v kombinované formě výuky na vysokoškolské úrovni.

Participující vysoké školy

Univerzita Palackého v Olomouci/Česká republika (<https://www.upol.cz>)

Univerzita Palackého v Olomouci (UP) je jednou z nejstarších univerzit ve střední Evropě. Navazuje na 446letou tradici vysokoškolského vzdělávání a je uznávaným centrem výuky a výzkumu. S více než 24 000 studenty bakalářského a magisterského studia na osmi fakultách poskytuje kvalitní vzdělání a vynikající zázemí pro výzkum v širokém spektru vědních oborů. Osm fakult Univerzity Palackého nabízí 274 bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů. Uchazeči si mohou vybírat z šesti roků škály programů od teologie, pedagogiky, tělesné kultury a sportu přes humanitní, společenské a umělecké vědy až po přírodní, lékařské a zdravotnické vědy. Kreditní systém na UP je plně kompatibilní s ECTS – The European Credit Transfer and Accumulation System. Prestižní postavení olomoucké univerzity každoročně potvrzuje obrovské množství mladých uchazečů, ale i studentů, např. seniorů a dalších zájemců. Kvalitu poskytovaných studijních programů, vzdělávání a vědeckých výstupů potvrzují i mezinárodní žebříčky, jako jsou *Times Higher Education World University Rankings*, *QS World University Ranking* a *U. S. News and World Report Best Global Universities Ranking*, podle nichž Univerzita Palackého patří mezi špičkové univerzity v ČR a dosahuje významných umístění i na mezinárodní úrovni. UP patří k nejlepším českým výzkumným univerzitám a hostí několik mezinárodně uznávaných výzkumných center. V posledním vydání prestižního žebříčku *U.S. News & World Report Best Global Universities Rankings* dosáhla 488. místa. PU má rozvinuté komplexní služby pro zahraniční studenty a zaměstnance.

Paedagogische Hochschule Heidelberg/ Spolková republika Německo (<https://www.ph-heidelberg.de>)

Paedagogische Hochschule v Heidelbergu je instituce pedagogických věd, která nabízí především bakalářské a magisterské studium učitelství a další kurzy s pedagogickým profilem. Má plná akademická práva (právo udělovat doktoráty a habilitace). Univerzita má přibližně 4000 studentů a 66 profesorských míst. Výzkum se zaměřuje na rozvoj školství a učitelství, jakož i na profesionalitu učitelů, výchovu k rozmanitosti a inkluzi, přírodovědné vzdělávání, jazykově-literární výchovu a mediální výchovu. Škola byla založena v červnu 2015 jako společná meziuniverzitní instituce Vysoké školy pedagogické v Heidelbergu a Ruprecht-Karls-University Heidelberg. Představuje i institucionální a strategické centrum kooperativního vzdělávání učitelů v Heidelbergu.

Univerzita Mateja Béla, Banská Bystrica/Slovenská republika (<https://www.umb.sk/>)

Univerzita Mateja Béla v Banské Bystrici (UMB) patří do sítě slovenských veřejných vysokých škol. Vznikla v roce 1992 sloučením Vysoké školy ekonomiky služeb a cestovního ruchu v Banské Bystrici a Pedagogické fakulty v Banské Bystrici. Statut univerzity si UMB udržela v roce 2010. Univerzita je členem Evropské asociace univerzit.

UMB poskytuje kvalitní vysokoškolské vzdělání reagující na potřeby praxe a současný stav vědeckého výzkumu. Univerzitu tvoří šest fakult, které nabízejí 392 akreditovaných studijních programů ve všech stupních a formách studia, včetně programů uskutečňovaných ve spolupráci se zahraničními univerzitami. Pedagogickou, vědeckou a uměleckou činnost účinně doplňuje základní a aplikovaný výzkum, který probíhá ve spolupráci se slovenskými a zahraničními institucemi. Kromě toho UMB vytváří podmínky pro aktivní trávení volného času studentů prostřednictvím uměleckých souborů, sportovních klubů a dalších studentských organizací. V akademickém roce 2020/2021 studuje na univerzitě téměř 7 000 studentů.

Northumbria University v Newcastle/Velká Británie (<https://www.northumbria.ac.uk/>)

Northumbria University v Newcastlu (UNN) je na výzkum a podnikání zaměřená univerzita s celosvětovou pověstí akademické excelence. Sídlí v srdci města Newcastle upon Tyne, které je pravi delně vyhlásováno jakožto nejlepší místo pro studenty ve Velké Británii. Na UNN studuje více než 27 000 studentů z více než 100 zemí na bakalářské a postgraduální úrovni, včetně více než 500 doktorandů. Univerzita má mezinárodní působnost a dosah, programy nabízí po celém světě. Silně se profiluje v Asii, má regionální pobočky v Číně, Indii, Malajsi a Thajsku. UNN spolupracuje s významnými zaměstnavateli, jako jsou Nike, IBM, Nissan, Caterpillar, Cummins, Proctor & Gamble, BBC a NHS, a více než 560 zaměstnavatelů a 60 profesních organizací sponzoruje nebo akredituje programy univerzity.

Národní identita – historický nástin

Po pádu železné opony na přelomu let 1989 a 1990, sjednocení Německa a velkém zájmu mnoha východoevropských a stře doevropských zemí o členství v Evropské unii se zdálo, že úspěšný příběh evropské integrace bude na počátku nového tisíciletí pokračovat v nezmenšené míře. Na konci minulého století byla v rámci *Hospodářské a měnové unie* (HMU) vytvořena společná měna, která se zpočátku používala v jedenácti zemích pro bezhotovostní platby a od roku 2002 byla zavedena i do běžného života občanů jako peníze v mincích a bankovkách.

HMU, euro a jednotný trh jsou považovány za ústřední prvky evropské integrace.

Po přistoupení dalších deseti zemí v roce 2004 se Evropská unie rázem rozrostla z 15 na 25 členských států. Většina nových členských států byly "mladé demokracie" ze střední a východní Evropy. To mělo za následek mnohostranné nové příležitosti k setkávání provš echny občany. Na i nstitucionální úrovni se však také ukázalo, že rozdílné národní historie před rokem 1989/90 vedly také k rozdílným pohledům na EU a proces evropského sjednocování. Několik let po tomto rozšíření otřásla evropským měnovým systémem a celým integračním procesem globální finanční krize v roce 2008 a také možný státní bankrot jednoho z členských států – Řecka. Není asi překvapením, že v důsledku těchto krizí uprostřed mnoha nových žádostí poprvé některá země opustí EU. V roce 2016 občané Velké Británie těsnou většinou rozhodli o vystoupení z EU, které se uskutečnilo 31. 1. 2020.

V projektu "NAETINEM" vědci ze čtyř různých zemí zkoumají chápání národní a evropské identity v jednotlivých státech. Složení zemí odráží historické etapy EU. Spolková republika Německo jako jeden ze zakládajících států evropské integrace (1952), Velká Británie, která vstoupila do evropského společenství v roce 1972, ale toto společenství opustí, což bylo zpečetěno podpisem 24/01/2020 (Úřední věstník Evropské unie 2020). Jiný pohled přináší Česká republika a Slovensko, které spolu povětšinou 20. století tvořily stát v odlišných konturách. Po druhé světové válce vznikla v roce 1948 Československá republika, která byla v roce 1955 také zakládajícím členem Varšavské smlouvy, a byla tedy jednoznačně vnímána jako satelitní stát Sovětského svazu. To dokumentuje i přejmenování na "Československou socialistickou republiku" v roce 1960. Mírové rozdělení v roce 1992 bylo oběma stranami vnímáno jako akt lidové suverenity. Česká republika a Slovenská republika jsou od roku 1993 samostatnými státy.

Sjednocení a rozdělení politických vztahů

Pád Berlínské zdi byl historickou příležitostí pro nové sjednocené **Německo**, které bylo v letech 1949-1989 rozděleno na Spolkovou republiku Německo (SRN) a Německou demokratickou republiku (NDR). Jednotka vznikla při připojení NDR k SRN, což bylo v roce 1989 zejména mnoha východními Němci považováno za nejrychlejší a neproblematičtější způsob sjednocení. O 30 let později je toto sjednocení a s ním spojený transformační proces východoněmeckými občany často vnímán jako "převzetí moci". Novinové titulky jako "Die Wunden der ostdeutschen Seele" (angl. "Rány východoněmecké duše") (Schanetzky 2019), "Das ostdeutsche Identitätsgefühl" (angl. "Východoněmecká identita") (Köcher 2019a) nebo "Fremd im eigenen Haus" (angl. "Cizinec ve vlastním domě") (Köcher 2019b) odkazují na pocit, že neměli stejnou šanci se všemi vymoženostmi, které jsou dnes samozřejmostí, a stále zůstávají pozadu. Novou nadcházející disputaci mezi "Východem" a "Západem" podněcuje vzestup pravicových stran, v neposlední řadě i kvůli "uprchlické krizi", která je pro Evropu výzvou od roku 2015. Kvůli velkému nárůstu přistěhovalců a uprchlíků nabraly pravicové strany novou sílu, ale nejen v Německu. Vzhledem k tomuto pozadí je obtížné hovořit o "národní" identitě v Německu, protože to s sebou v současné politické a společenské debatě nese nebezpečí zneužití tohoto pojmu ve smyslu politiky identity. Pravicoví populisté a radikální pravicové strany jej používají jako základ pro svá nacionalistická hesla. V neposlední řadě tak dochází ke kontroverzní debatě o "národní" identitě, a to i kvůli německé historické minulosti.

Mluvit o "evropské" identitě má však mnohem pozitivnější konotace. Například politické úsilí některých částí německé politiky je toho jasným příkladem. Bývalý předseda Evropského parlamentu Martin Schulz v roce 2017 hovořil o "Spojených státech evropských" (ZEIT ONLINE 2017).

Závazek Německa ke sjednocení národních států a nadnárodních struktur dává najevo zejména termín "motor Evropy", respektive "francouzsko-německý motor". Tímto termínem se označuje rozhodující úloha, kterou Německo a Francie od 60. let 20. století společně sehrávají v pokroku evropské integrace (Große-Hüttmann a Wehling 2020).

V **Československu** se po roce 1989 projevil ve srovnání s NDR a SRN opačný proces: Československo se v roce 1993 rozdělilo na Českou republiku a Slovenskou republiku. To souviselo s rozpadem bývalého Sovětského svazu. Rozdělení proběhlo – stejně jako v případě sjednocení Německa – bez referenda. Svou roli sehrály národní české a slovenské potřeby spojené s identitou. Československo, založené v roce 1918, je dnes v tisku považováno za útvar, který "nikdy nedosáhl srdcí lidí" (Heinlein 2014). V souvislosti s vývojem po roce 1989 je však třeba dodat, že snahy národních politických elit, které se dostaly k moci po volbách v roce 1992, vedly k rozdělení federace.

Podle výsledků tehdejších sociologických průzkumů převládalo ve veřejném mínění přesvědčení o výhodách společného státu pro Čechy a Slováky (Mesežnikov 2010).

Zatímco komunismus zmrazil rozdílný vývoj obou společností, po roce 1989 propukly národnostní předsudky a stereotypy, které zvýšily zejména nespokojenost Slováků se státem, který byl centrálně řízen z Prahy. Václav Klaus a ultranacionalista Vladimír Mečiar tak vyjednali vznik dvou národních států. Podobné tendence (střídání fází vzájemného sblížování), zejména snaha Slováků o získání autonomie a vzájemná neochota pochopit potřeby sousedního národa, však ovlivňovaly vývoj česko-slovenských vztahů i před nástupem komunismu, například při rozdělení první Československé republiky v roce 1938 (Svatuška 2003).

Politicky motivované rozdělení obou národů na samostatné státní útvary v roce 1993 však úroveň vzájemných vztahů výrazněji nepodlomilo. Češi a Slováci se nadále považují za dva nejbližší národy, které udržují intenzivní vztahy v oblasti kultury, umění, vědy, sportu, vysokého školství, televizního vysílání a veřejného života (Mesežnikov 2010).

Po rozdělení mohla Česká republika prosazovat svůj program přibližování se k tržně-liberálnímu ekonomickému systému, zatímco Slovensko jako agrární stát a s jednostranně zaměřeným těžkým průmyslem zpomalovalo transformační proces. Česká republika zůstává „velkým bratrem“ s nižší nezaměstnaností, ale Slovensko ji dohání a prosperuje v podobě velkých stavebních projektů.

Pokud jde o územní identitu, podle statistických údajů od roku 2003 pozorujeme v obou zemích podobnou situaci, vycházející z dlouhodobé existence Čechů a Slováků ve společném státě z období dvou národů v národních a nadnárodních strukturách po roce 2000. Převažovalo místní a národní povědomí, které mělo mírnou převahu nad regionálním povědomím. Ve srovnání s lokální a národní identitou je evropská identita mnohem méně důležitá (Nikischer 2013).

Po roce 1945, v průběhu dekolonizačních procesů, ztratila **Velká Británie** své impérium a nemohla již uplatňovat takovou mezinárodní autoritu jako dříve. Přesto zůstala centrem Commonwealthu a vytvořila pospolitost díky společnému jazyku a hlavě vlády. Velká Británie je komplexní státní útvar, v němž hrají roli národní i regionální podíly na identitě Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irska. Do Evropské unie vstupovala jen neochotně, s pokroky i neúspěchy a vyjednáváním o zvláštních národních právech. Euroskepticismus byl vždy poměrně vysoký. Při hlasování o "brexitu" v roce 2016 převládla nedůvěra starších obyvatel k nadnárodním institucím EU. Po několikaletém procesu, který byl formován diskusemi a rozdílnými představami o tom, jak by mohl být brexit proveden, Velká Británie dne 31. 1. 2020 oficiálně opustila EU s přechodnou fází do konce roku 2020. Vystoupení z EU se vzhledem k historii vztahů mezi Evropskou unií a Velkou Británií nezdá být překvapivé. Velká Británie například nebyla mezi zakládajícími státy Evropského hospodářského společenství, protože v té době bylo království v konfliktu s Francií (Kaczorowska 2008: 293). V roce 1972 Velká Británie podepsala smlouvu o svém členství, která vstoupila v platnost s počátkem roku 1973. Tato skutečnost byla zaznamenána v "European Communities Act 1972". I přes zdoluhavý proces vedoucí ke členství se v roce 1975 – tři roky po podpisu smlouvy – konalo referendum o setrvání království v Evropské unii (Millner 2015). Na rozdíl od referenda v roce 2016 však tehdy většína hlasovala pro setrvání. Nicméně to ukazuje na rozpor mezi národními a nadnárodními strukturami.

Studie z roku 2015 dochází k závěru, že ve Velké Británii je obzvláště nízká míra evropské identity (NatCen 2015). Kolem referenda o brexitu byly ve Velké Británii prezentovány různé obrazy Evropy (Andreouli 2018:241-43). Celkově téma národní a evropské příslušnosti přitáhlo kvůli brexitu širší pozornost (Ranta 2018).

Chápání evropského občanství

Historie **Evropské unie** začala po druhé světové válce založením "Evropského společenství uhlí a oceli" (ESUO) v roce 1951 a vznikem "Evropského hospodářského společenství" (EHS) v roce 1957. Jednalo se o svazky určené k politické a především hospodářské spolupráci šesti zakládajících států – Belgie, Francie, Německo (SRN), Itálie, Lucembursko a Nizozemsko. Již v této rané fázi byly podniknuty první kroky k vytvoření evropského občanství: Ve smlouvě o založení EHS byla připravena půda pro volný pohyb pracovníků přes hranice členských států a jejich usazování – takzvaný "volný pohyb pracovníků" (Kraatz 2020), který je v rozšířené podobě dodnes

součástí evropského občanství. V návaznosti na to byly v 60. letech 20. století představeny plány na zavedení "evropského občanství" (Bux 2020b; Evropská unie 2020; Kraatz 2020; Marzocchi 2020).

Od 70. let 20. století probíhaly další přípravné práce, které tomuto evropskému občanství připravovaly půdu. Zmínit lze například počátek rozvoje jednotného evropského trhu v 80. letech 20. století, jehož prostřednictvím měly být vyřešeny problémy vyskytující se v obchodu mezi členskými státy evropských společenství a umožněn volný obchod. Nakonec tento vývoj přispěl k volné průchodnosti vnitřních hranic bez kontrol totožnosti, tedy k rozšíření "volného pohybu pracovníků" na všechny obyvatele (Evropská rada 2020; Evropská unie 2020; Marzocchi 2020). Jednotný evropský trh mezitím zahrnuje "čtyři svobody": pohyb zboží, služeb, osob a peněz (Evropská unie 2020).

Po skončení studené války byla dne 7. 2. 1992 podepsána první "Smlouva o Evropské unii", "Maastrichtská smlouva", která vstoupila v platnost 1. 11. 1993. Jejím hlavním cílem bylo posílit úlohu tehdy existujících evropských společenství - tvořených výše zmíněným ESUO a EHS a "Evropským společenstvím pro atomovou energii" (EURATOM) - a zajistit úzkou spolupráci v různých oblastech včetně hospodářství, zahraniční a bezpečnostní politiky a soudnictví. Maastrichtská smlouva tedy položila základy Evropské unie v její současné podobě, mimo jiné její název a třípilířovou strukturu. Kromě toho bylo s touto smlouvou nakonec zavedeno "občanství Evropské unie" (Evropská rada 2020; Evropská unie 2020; Zandonella 2009). Ve zkratce ji lze definovat následovně:

"Podle článku 9 SEU a článku 20 SFEU je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, občanem Unie. Státní příslušnost je definována podle vnitrostátních právních předpisů daného státu. Občanství Unie doplňuje státní občanství, ale nenahrazuje je. Občanství EU zahrnuje řadu práv a povinností vedle těch, které vyplývají z občanství členského státu" (Bux 2020b).

Mezi tato zmíněná práva patří:

"právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států [...]; právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách [...] v členském státě, v němž mají bydliště [...]; právo na diplomatickou ochranu na území třetího (nečlenského) státu EU diplomatickými nebo konzulárními orgány jiného členského státu [...]; právo na ochranu na území třetího (nečlenského) státu EU diplomatickými nebo konzulárními orgány jiného členského státu [...]."; právo podat petici Evropskému parlamentu a právo obrátit se na veřejného ochránce práv [...]; právo napsat kterémukoli orgánu nebo instituci v jednom z jazyků

členských států a obdržet odpověď ve stejném jazyce [...]; právo na přístup k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise za určitých podmínek [...]" (Bux 2020b).

Občanství Evropské unie tedy zahrnuje především práva, která měli občané členských států již před jeho zavedením – s výjimkou volebního práva, které bylo zavedeno s "Maastrichtskou smlouvou" – zejména pokud jde o petiční právo, právo na pobyt a svobodu pohybu. V důsledku zavedení občanství Evropské unie však tato práva podléhala systematizaci. Jedním z cílů zavedení občanství Evropské unie bylo mimo jiné lepší zapojení občanů EU do demokratických procesů v EU. Ty se občanů dotýkaly již dříve, ale sami na ně měli sotva nějaký vliv (Bux 2020b).

Jedním z nových aspektů občanství Evropské unie, který lze využívat od roku 2011, je Evropská občanská iniciativa (European Citizens' Initiative, ECI). Ačkoli v oficiální definici občanství Evropské unie (čl. 20 odst. 2 SFEU) jsou zmíněny "povinnosti" občanů EU, v současné době žádné takové povinnosti neexistují, čímž se odlišuje od národních občanství členských států (Bux 2020a).

Evropská a národní identita ve světle výzkumu veřejného mínění

Jedna z ústředních otázek týkajících se pocitu sounáležitosti a identity je pravidelně zjišťována v rámci průzkumu Eurobarometr: Ztotožňují se lidé v EU se svým národem, se svou národností, nebo se považují za evropské občany? A změnily se tyto postoje během posledních několika let? Standardní průzkum Eurobarometr se provádí a je k dispozici dvakrát ročně: "Průzkum zahrnuje témata, jako je evropská politická situace a ekonomika (...). Analyzuje, jak Evropané vnímají své politické instituce (...). EU a její instituce zkoumají také postoje lidí k evropskému občanství a k otázkám spojeným s prioritami Evropské komise, zejména k volnému pohybu osob a euru" (Eurobarometr 2016).

Jednou z pevných součástí tohoto průzkumu je mimo jiné otázka "Považujete se za...", která zachycuje, zda se respondenti ztotožňují spíše se svou národností, nebo s pojmem "Evropan". Následně jsou zúčastněné země tohoto projektu porovnávány jak mezi sebou, tak s průměrnými hodnotami EU týkajícími se této otázky.

Země/kategorie	UK Ø	GER Ø	CZ Ø	SK Ø	EU Ø
1) „pouze národní“	54,7%	26,6%	40,3%	34,5%	36,5%
2) „národní a evropské“	35,9%	57,5%	52,3%	56,4%	53,1%
3) „evropské a národní“	6,1%	10,8%	5,3%	6,3%	6,6%
4) „pouze evropské“	1,2%	2,2%	1,3%	1,3%	1,9%

*Table 1: Průměrné hodnoty pro jednotlivé země.
Zdroj: Eurobarometer (2015a; 2015b; 2016a; 2016b; 2017a; 2017b; 2018a; 2018b; 2019a; 2019b);*

V tabulce 1 jsou uvedeny průměrné hodnoty posledních deseti průzkumů Eurobarometr (čísla 82–91), provedených v letech 2014–2019, pro Velkou Británii (UK), Německo (GER), Českou republiku (CZ) a Slovensko (SK) i pro celou Evropskou unii (EU), pokud jde o odpovědi na otázku "Vnímáte se jako...", zobrazenou v prvním sloupci. Vezmeme-li v úvahu první kategorii, "pouze národní", je zřejmé, že UK s 54,7 % leží vysoko nad průměrem EU, který činí 36,4 %, zatímco GER s 26,6 % leží hluboko pod ním. Ostatní dvě země se blíží průměru EU (36,5 %). V ČR se 40,3 % označuje za "pouze národní", což je mírně nad průměrem EU, zatímco v SK tak činí 34,5 %, což je mírně pod průměrem.

Dále je zářející, že pouze 35,9 % respondentů z Velké Británie se identifikuje jako "národní a evropská", tedy na prvním místě se svou národní identitou, ale na druhém místě s evropskou. To je na jedné straně hluboko pod průměrem EU, v němž se 53,1 % identifikuje jak se svou národní, tak s evropskou identitou, a na druhé straně je to také hluboko pod průměrem ostatních tří zemí, které se s 57,5 % (GER), 52,3 % (CZ) a 56,4 % (SK) od průměru EU liší jen mírně. Kromě Velké Británie, v níž se většina respondentů identifikuje pouze se svou národností, se větší na respondentů v ostatních třech zemích i v EU obecně identifikuje jak se svou národností, tak Evropou.

V kategorii "evropský a národní" – primární identifikace jako evropský a druhá jako národní – jsou respondenti z VSR s 10,8 % nejdále nad průměrem EU, který činí 6,6 %. UK, CZ a SK se v této kategorii jen mírně liší od průměru EU. Identifikace jako "evropský a národní" je s 5,3 % nejnižší v CZ.

Identifikace jako "pouze evropský" je obecně velmi nízká, pokud jde o průměr EU 1,9 % i průměry jednotlivých zemí. Tato forma identifikace je nejsilnější v Německu s průměrem 2,2 %. V ČR a na Slovensku se jako "pouze Evropané" identifikuje pouze 1,3 % a ve Velké Británii je to pouze 1,2 %.

Naprostá většina respondentů z každé z posuzovaných zemí i z EU dohromady – mezi 84 % a 93 % – se tedy identifikuje jako "spíše národní než evropská", což je kategorie složená ze součtu kategorií "pouze národní" a "národní a evropská". S výjimkou Německa, které se pohybuje v nízkém dvouciferném pásmu, se pouze jednociferná procenta respondentů z každé země identifikují jako "více evropští" než národní, což je kategorie složená ze součtu kategorií "evropský a národní" a "pouze evropský". Nicméně přibližně polovina respondentů uvádí, že se v nějaké formě identifikuje jako "Evropané" - součet kategorií "národní a evropští", "evropští a národní" a "pouze evropští". Zde se zdá být průměr ve Velké Británii 43,5 % relativně nízký, zatímco průměr v Německu je 71,7 %. Průměr EU 61,6 %, ČR s 59,2 % a SK s 63,1 % se všechny umístily mezi nimi.

Celkově se ve Spojeném království většina respondentů identifikuje pouze se svou národní identitou, zatímco v ostatních zemích se většina identifikuje v první řadě jako národní, ale ve druhé jako evropská. V každé ze zemí se však jen malá menšina označuje pouze za Evropana. V DE je rozdíl mezi identifikací s národní a evropskou identitou daleko menší než ve východoevropských zemích a ve Spojeném království. Zejména UK a CZ vykazují znatelnou preferenci týkající se národní identity. Kromě toho je UK v "evropské" statistice téměř 20 procentních bodů pod průměrem EU - více než kterákoli jiná zde uvažovaná země.

Současné výzvy jednotlivých zemí a EU jako celku

Pokud jde o vztah mezi národní a evropskou identitou, čelí čtyři země zapojené do tohoto projektu různým výzvám. Ve Velké Británii se pozornost soustředí na brexit a s ním spojená jednání s EU. V České republice i na Slovensku došlo v posledních letech k rozsáhlým změnám ve vládě, které měly dopad na postoje k EU. V Německu se potýkáme s ambivalentním vývojem: Na jedné straně existuje vysoká míra identifikace s Evropou – jednak kvůli historickému kontextu, jednak kvůli ústředním pozicím, které Němci v rámci EU již delší dobu zastávají, např.

prostřednictvím současné předsedkyně Komise Ursuly von der Leyenové. Na druhé straně již několik let existují pravicově populistické strany, které získaly větší podporu díky svým specificky národně zaměřeným požadavkům, a představují tak výzvu pro celé spektrum zavedených stran ve prospěch EU.

Do jaké míry povede vývoj, který je výzvou pro Evropu jako celek (migrační uprchlíků a pandemie), k posílení národních či evropských identit, zatím nelze posoudit.

Použitá literatura:

- 1) Andreouli, Eleni. 2018. "Constructions of Europe in the Run-Up to the EU Referendum in the UK." *Identities* 26(2):241–259. DOI: 10.1080/1070289X.2018.1486091.
- 2) Baras, Ronit. 2020. Teaching peace and overcoming assumptions through reflective teaching. <https://www.behappyinlife.com/celebrating-diversity-challenging-teachers-cultural-thinking/>.
- 3) Bux, Udo. 2020a. "European Citizens' Initiative." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/149/die-europaische-burgerinitiative>.
- 4) Bux, Udo. 2020b. "The Citizens of the Union and Their Rights." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/145/die-unionsburger-und-ihre-rechte>.
- 5) Davies, Pascale. 2019. The Top Five Challenges For Europe In 2020. In: *Forbes*. Dec 31. <https://www.forbes.com/sites/pascaledavies/2020/12/31/the-five-top-challenges-for-europe-in-2020/?sh=5cf780a543ff>.
- 6) Eurobarometer. 2015a. "Standard Eurobarometer 82." European Parliament. April 07, 2015. Accessed January 17, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2041_82_3_STD82.
- 7) Eurobarometer. 2015b. "Standard Eurobarometer 83." European Parliament. September 25, 2015. Accessed January 17, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2099_83_3_STD83_ENG.
- 8) Eurobarometer. 2016a. "Standard Eurobarometer 84." European Parliament. March 15, 2016. Accessed January 17, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2098_84_3_STD84_ENG.
- 9) Eurobarometer. 2016b. "Standard Eurobarometer 85." European Parliament. July 29, 2016. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2130_85_2_STD85_ENG.
- 10) Eurobarometer. 2017a. "Standard Eurobarometer 86." European Parliament. March 06, 2017. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2137_86_2_STD86_ENG.
- 11) Eurobarometer. 2017b. "Standard Eurobarometer 87." European Parliament. August 01, 2017. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2142_87_3_STD87_ENG.
- 12) Eurobarometer. 2018a. "Standard Eurobarometer 88." European Parliament. March 19, 2018. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2143_88_3_STD88_ENG.
- 13) Eurobarometer. 2018b. "Standard Eurobarometer 89." European Parliament. September 24, 2018. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2180_89_1_STD89_ENG.
- 14) Eurobarometer. 2019a. "Standard Eurobarometer 90." European Parliament. March 12, 2019. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2215_90_3_STD90_ENG.
- 15) Eurobarometer. 2019b. "Standard Eurobarometer 91." European Parliament. August 5, 2019. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2253_91_5_STD91_ENG.
- 16) European Council. 2020. "How Maastricht Changed Europe: New Tools for a New European Agenda." February 20, 2020. Accessed February 07, 2020. <https://www.consilium.europa.eu/en/maastricht-treaty/>.
- 17) European Union. 2020. "Die Geschichte der Europäischen Union". April 30, 2020. Accessed June 15, 2020. https://europa.eu/european-union/about-eu/history_de.
- 18) Große-Hüttmann, Martin and Hans-Georg Wehling. 2013. *Das Europa Lexikon: Begriffe, Namen, Institutionen*. Bonn: Dietz-Verlag.
- 19) Herbert, Ulrich. 2018. *Geschichte Deutschlands im 20. Jahrhundert*. 2nd ed. München: Beck.
- 20) Marzocchi, Ottavio. 2020. "Free Movement of Persons." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/147/freier-personenverkehr>.
- 21) Heinlein, Stefan. 2014. "Tschechien und Slowakei, glücklich getrennt: Das Ende der Tschechoslowakei und welche Folgenes hatte." *Deutschlandfunk Kultur*, November 11, 2014. https://www.deutschlandfunkkultur.de/tschechien-und-slowakei-gluecklich-getrennt.979.de.html?dram:article_id=302772.
- 22) Kaczorowska, Alina. 2008. *European Union Law*. New York: Routledge-Cavendish.
- 23) Kowalcuk, Ilko-Sascha. 2019. *Die Übernahme: Wie Ostdeutschland Teil der Bundesrepublik wurde*. München: Beck.
- 24) Kraatz, Susanne. 2020. "Freizügigkeit der Arbeitnehmer." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/41/freizugigkeit-der-arbeitnehmer>.

- 25) Köcher, Renate. 2019a. "Allensbach-Umfrage: Das ostdeutsche Identitätsgefühl." Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ.net), July 23. <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/allensbach-umfrage-das-ostdeutsche-identitaetsgefuehl-16299169.html>.
  - 26) Köcher, Renate. 2019b. „Fremd im eigenen Haus.“ Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ.net), January 23.
  - 27) Mesežnikov, Grigorij. 2010. Česko-slovenské vzťahy v období politickej transformácie. In: Sborník z konferencie „1989-2009: Spoločnosť. Dejiny. Politika“. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, Nadácia Heinricha Bölla Praha, Goethe-Institut Praha, 2010. http://www.io.sk/buxus/docs//rozne/meseznikov_CS_vztahy_v_obdobi_politickej_transformacie.pdf
  - 28) Millner, Vaughne. 2015. "The 1974-75 UK Renegotiation of EEC Membership and Referendum." UK Parliament, House of Commons Library, Commons Briefing Papers. July 13, 2015. Accessed February 10, 2020. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7253>.
  - 29) NatCen. 2015. "Do We Feel European and Does It Matter?" Accessed February 10, 2020. <https://whatukthinks.org/eu/analysis/do-we-feel-european-and-does-it-matter/>.
  - 30) Nikischer, Richard. 2013. Formovanie teritoriálnej identity Čechov a Slovákov. In: Mladá veda 1 (2), s. 10-23. https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/nikischer_r_2013_-_formovanie_teritorialnej_identity_0.pdf
  - 31) Official Journal of the European Union. 2020. "Agreement on the Withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community." European Union. January 31, 2020. Accessed February 10, 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12020W/TXT>
  - 32) Ranta, Ronald and Nevena Nancheva. 2018. "Unsettled: Brexit and European Union Nationals' Sense of Belonging." Population, Space and Place 25(1). DOI: 10.1002/psp.2199.
  - 33) Schanetzky, Tim. 2019. "30 Jahre Mauerfall Wunden der ostdeutschen Seele." Süddeutsche Zeitung (SZ.de), September 21. <https://www.sueddeutsche.de/politik/mauerfall-geschichte-ostdeutschland-ddr-1.4575443>.
  - 34) Skrastina, Elizabete Marija. 2016. What does it mean to be a European citizen? The realities of EU citizenship and the nationalism problem of Europe. In: The Eurocultur, October 17, <https://eurocultur.eu/2016/10/17/what-does-it-mean-to-be-a-european-citizen-the-realities-of-eu-citizenship-and-the-nationalism-problem-of-europe/>.
  - 35) Svatuška, Martin. 2003. Vzťahy medzi Čechmi a Slovákami v období ich spoločnej štátnosti. In: Slovenská politologická revue, 1/2003.
  - 36) Zandonella, Bruno. 2009. Pocket Europa: EU-Begriffe und Länderdaten. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- ZEIT ONLINE. 2017. "Schulz will Vereinigte Staaten von Europa bis 2025." ZEIT ONLINE, December 07. <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2017-12/spd-martin-schulz-parteitag-rede-grosse-koalition>